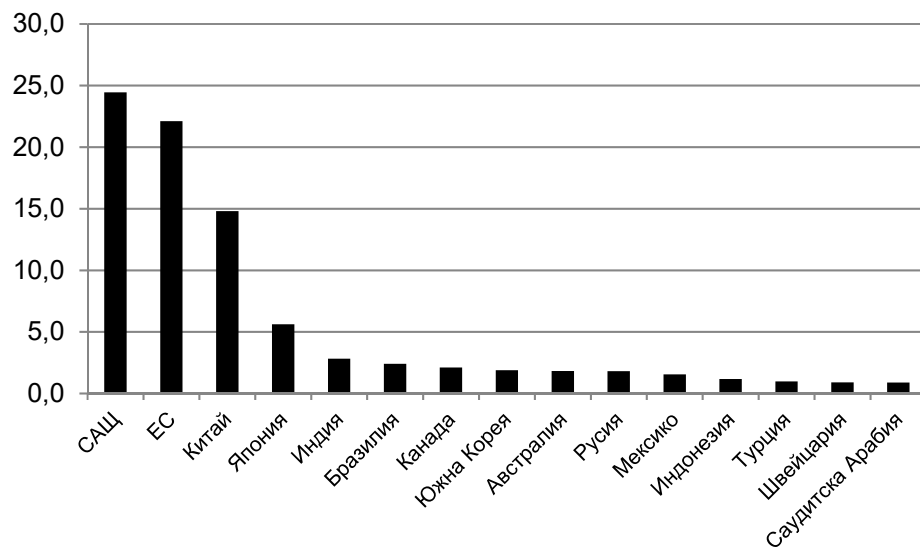

Лекция 2. ЕС в глобалната икономика

1. Количествени показатели
2. Качествени показатели
3. Отраслова експортна специализация
4. ЕС като търговска сила
5. Основни параметри на глобалната конкурентоспособност
6. Позиции в науката и иновациите

БВП (данни на Световната банка)

Европейският съюз в световната икономика (2015 г., %)

През последните години се наблюдава изоставането на ЕС по дял в световната икономика. В началото на века беше около 28% сега е около 22%.

Това се дължи както на вътрешни проблеми, така и на по-голямата динамика на развитие на някои азиатски държави (Китай, Южна Корея, Тайван, Малайзия, Сингапур, Индия).

Напоследък САЩ също се развиват по-бързо от ЕС. Има значение и курса \$ към €.

- От какво зависи динамиката на развитие на БВП и защо се наблюдава това изоставане на ЕС в световен мащаб?
- Могат да се изброят редица фактори, като някои от тях ще бъдат анализирани по нататък.
- Ако изхождаме от модела Харод-Домар, то в макроикономически аспект създаването на допълнителен БВП зависи, най-общо казано, от четири фактора – първоначалния размер на БВП (Y), нормата на спестяване (s), капиталовият коефициент или капиталовата рентабилност (c) и нормата на амортизация (δ). Ако предположим, че всички спестявания се използват за инвестиции, т.е се превръщат във фиксиран капитал, то ще имаме следната формула за създадения допълнителен доход (БВП):

$$\Delta Y = Y(sc - \delta)$$

- Ако капиталовата рентабилност s и амортизацията δ са бавно променящи се величини, тъй като зависят от равнището на технологиите и от отрасловата структура на икономиката, то определяща за ускореният икономически растеж става нормата на спестяване или на инвестиции.
- Обратно, при устойчива норма на спестяване, ускоряване на икономическия растеж може да се търси чрез повишаване на пределната полезност на вложения капитал (капиталовата рентабилност), т.е. чрез нови технологии.

В условията на икономическа криза рязко се съкращават инвестициите и това води отначало до рецесия (нулев ръст или намаляване на БВП, а след това до стагнация – продължителен период на ниски темпове на растеж. Според Кейнс излизането от това състояние трябва да стане чрез държавни разходи!

- Експорт на стоки и услуги**

Икономика	Дял от световния БВП (у,%)	Дял от световния експорт на стоки (с,%)	Дял от световния експорт на услуги (s,%)	Индекс за глобална търговско-икономическа значимост*
ЕС	22,1	12,2	19,2	0,16
САЩ	24,4	8,4	14,2	0,14
Китай	14,8	11,7	4,4	0,09

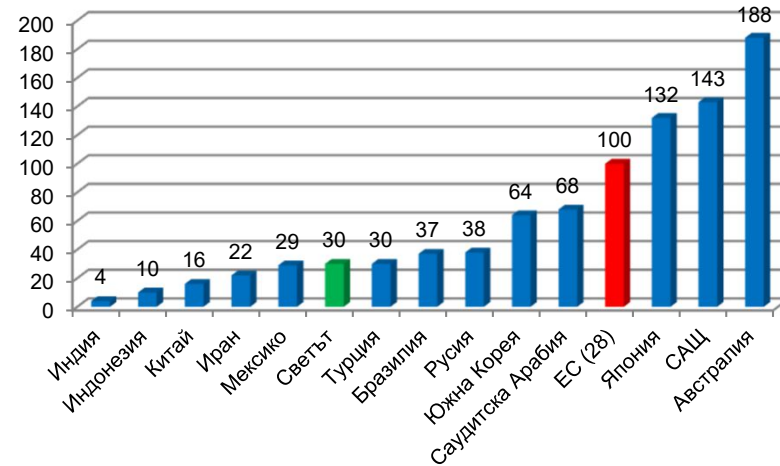
* Индексът за глобална значимост е изчислен по формулата: $\sqrt[3]{ucs}$, където у е делът в световния БВП, с е делът в световния експорт на стоки и s е делът в световния експорт на услуги. Дяловете са взети като абсолютни стойности. При експортът на ЕС не се взима предвид вътрешносъюзната търговия.

Изводи:

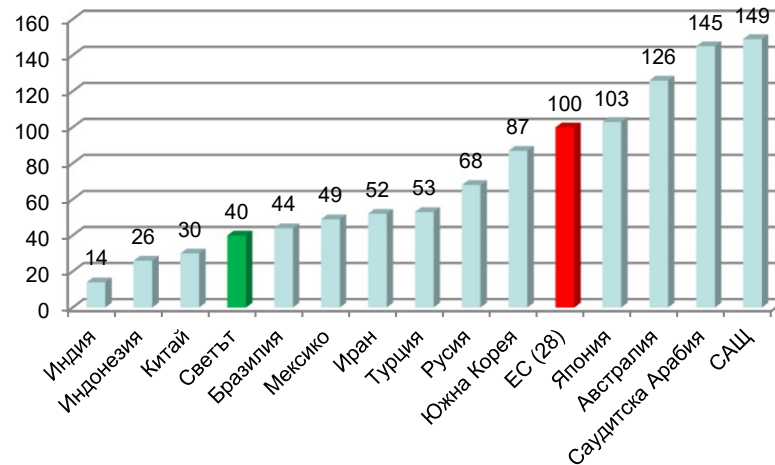
- 1. Ако приемем създавания от отделните икономики доход (БВП) като основен количествен показател за тяхната глобална значимост, то можем да констатираме, че ЕС вече е на втора позиция след САЩ.**
- 2. Делът на ЕС в световната икономика намалява след кризата от 2007-2008 г. Този процес може да доведе постепенно до загуба и на второто място.**
- 3. Ако се вземат предвид и другите важни количествени показатели за глобална търговско-икономическа значимост – делът на съответната икономика в световния експорт на материални стоки и в световния експорт на услуги, то може да се направи изводът, че ЕС е с известна преднина през САЩ и Китай.**
- 4. Този резултат обаче е получен без да се отчита спецификата на европейската икономика, посочена в глава I, а именно липсата на съответната хомогенност (кохезия), която е присъща на националните икономики, каквито са американската и китайската икономики.**
- 5. В случай, че наблюдаваме засилване на вътрешната хомогенност (кохезия) на европейската икономика, то това ще допринесе за засилване и на световната търговско-икономическа значимост на ЕС, ако кохезията намалява, ще намалява и значимостта.**

2. Качествени показатели

- БВП на човек от населението (2011, ЕС = 100, номинални стойности)

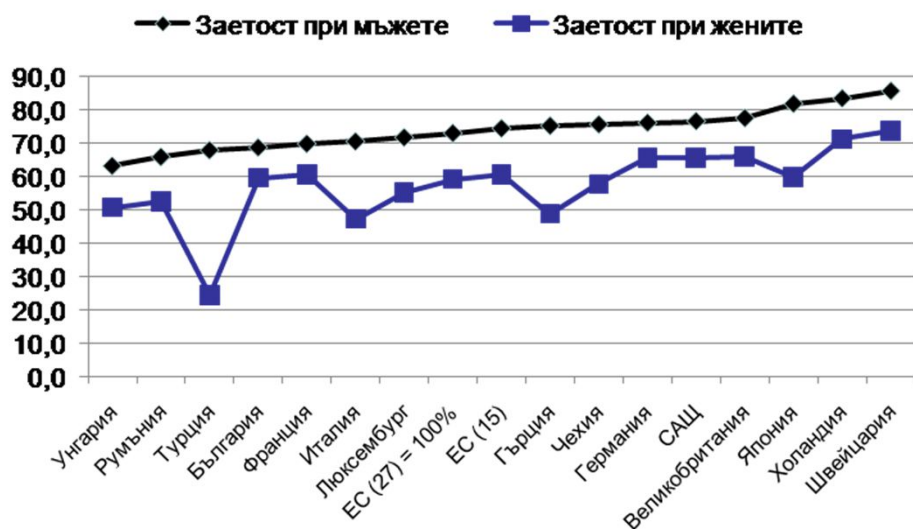
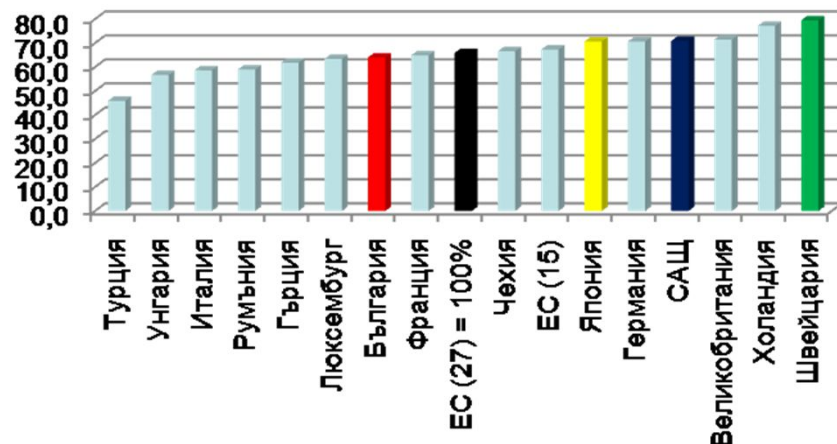

- БВП на човек от населението (2011, ЕС = 100, PPS стойности)

Състояние и динамика на заетостта

Заетост

Заетостта се определя като броя на всички лица на възраст между 15 и 64 години се раздели на броя на наетите лица от същата възрастова група.

Заетостта се определя от редица фактори:

- Структура на икономиката като резултат на достигнатото икономическо развитие;
- Демографска ситуация
- Пазарна конюнктура;
- Културни традиции;
- Климатични особености;
- Дял на сивата икономика и др.

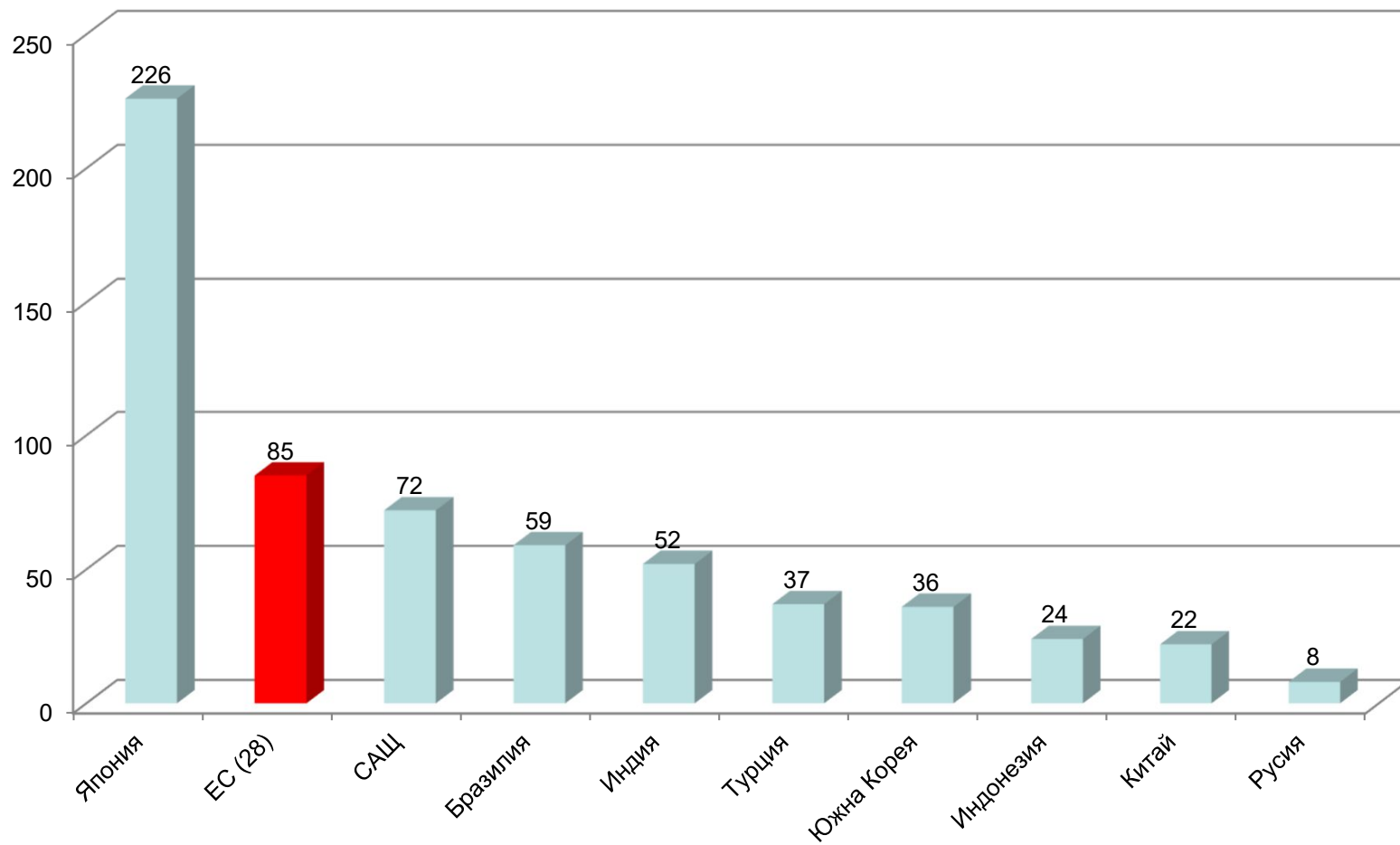
От горната графика личи, че заетостта в ЕС (65,9%) е с около 5 пункта по-ниска от тази в САЩ (70,9%) и в Япония (70,7%).

Безработица

- Като „безработни“ се отчитат само тези трудоспособни лица, които са заявили в бюрата по труда своето желание да се трудят, т.е. проявили са съответната активна позиция. Всички останали, които също нямат работа, но поради една или друга причина не са попаднали в базата данни на бюро по труда, не се считат за безработни.
- По данни на Евростат безработицата в ЕС в началото на 2015 г. е била около 10%. През 2013 г. е била около 11%. През същата година безработицата в САЩ е около 6%, в Китай около 4% и в Япония около 3,5%. Зад средната за ЕС безработица от 10-11 процента през периода 2012-2014 г. се крие обаче една силна вътрешна поляризация, която допълнително усложнява ситуацията. Докато в Германия безработицата е ниска – от порядъка на 5-6%, то в южната част на ЕС и особено в Гърция и Испания, тя е много висока – над 20 процента!

Задлъжнялост

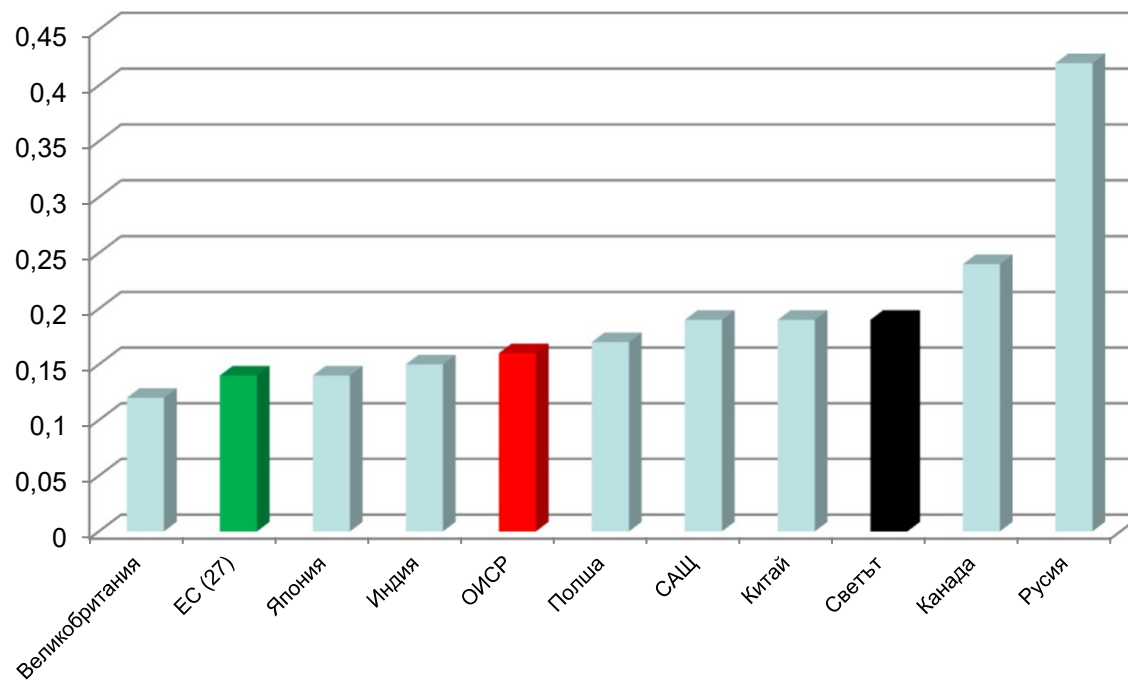
- Държавен дълг (централно правителство), като дял от БВП (в %, 2013 г.)

Енергийна интензивност и енергийна ефективност

- Енергийната интензивност в дадена икономика показва какво количество енергия е необходимо за създаването на определено количество стойност (доход). Този показател може да се опише и като съотношение между brutното вътрешно потребление на енергия и brutния вътрешен brutен продукт или brutния национален доход.
- $$E_i = \frac{GDC_E}{GDP}$$
- Обикновено количеството енергия (енергоносители) се изразява в условната величина тон нефтен еквивалент – т н.е.
- За съставянето на общия енергиен баланс като единна мярка се използва тон нефтен еквивалент (т н.е.).
- Превръщането на всеки енергиен носител от специфична мярка (тон, кубичен метър, киловатчас) в единна енергийна мярка т н.е. става с коефициенти, отразяващи нетното калорично съдържание (количеството топлина, което може да бъде използвано). Между отделните мерни единици е в сила зависимостта: 1 ГДж = 0.239 Гкал = 278 кВтч = 0.0239 т н.е.

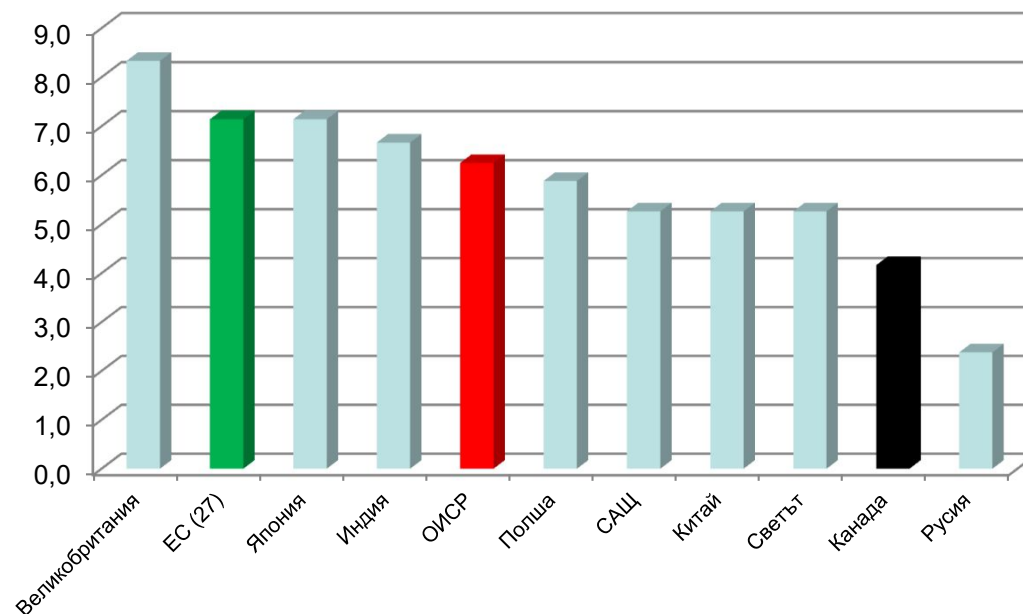
Енергийна интензивност (2012 г.*, т н.е. за 1000 USD БВП PPS в цени от 2000 г.)

Що се отнася до енергийната ефективност, то тя е обратно-пропорционална на интензивността и може да се изрази по следния начин:

$$E_e = \frac{GDP}{GDC_E}$$

Енергийна ефективност (2012 г.*, БВП в 1000 USD PPS в цени от 2000 г., създаван с един т н.е.)

3. Глобална специализация

Индекс за експортна специализация
(Balassa Index of Revealed Comparative Advantage)

$$ES_{ij} = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{wj}}}{\frac{M_{ij}}{M_{wj}}}$$

Където ES_{ij} е експортната специализация на страната i относно стоков раздел j ; X_{ij} – експортът на страната i по стоков раздел j ; X_{wj} – световният експорт по стоков раздел j ; M_{ij} – импортът на страната i по стоков раздел j , M_{wj} – световният импорт по стоков раздел j .

	Стокова група	$X_{eu}/X_w : M_{eu}/M_w$				
		2003	2006	2008	2010	2013
0+1+4	Селскостопански продукти	0,98	0,68	0,96	1,00	1,06
2	Минерални суровини	0,82	0,77	0,85	0,84	0,87
3	Горива	0,47	0,44	0,45	0,45	0,51
67	Продукти от чугун и стомана	1,14	1,06	1,03	1,13	1,16
5	Химически продукти	1,23	1,21	1,20	1,20	1,22
7	Машини, оборудване и превозни средства	1,10	1,12	1,15	1,14	1,25
65+84	Текстил и облекло	0,83	0,79	0,78	0,74	0,98
8-84	Други готови продукти (санитарни артикули, мебели, осветителна техника, обувки, медицинска и оптична апаратура, часовници, фотографска апаратура и др.)	1,11	1,08	1,04	1,04	0,91
9+61+6 2+63+ 64+66+ 68+69	SITC	0,73	2,55	0,81	0,75	1,41 13

А. Машиностроене

Общо заедно с транспортното оборудване – около 7% от БВП
Експорт от ЕС - **около 600 млрд. евро**, импорт около 480 млрд. евро. Положително салдо – 100-120 млрд. евро. През периода 2000 – 2008 г. тенденция на нарастване, след това салдото намалява поради големият ръст на вноса на машини и оборудване от Китай. Високи мита в редица нови пазари (25 – 40%) и технически бариери. Основни производители и експортъори: Германия (1/3 – “фабриката” на Европа), Италия, Франция, Великобритания, Холандия, Австрия. За сравнение експортът на САЩ и Япония около – 300 млрд. евро, на Китай около 250, но с тенденция на нарастване.

- Транспортни средства

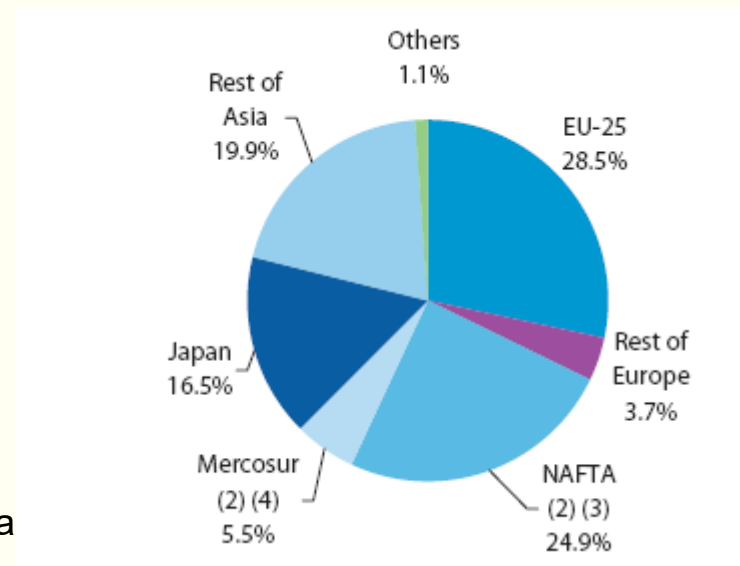
Автомобили – ЕС произвежда около 30% от световното производство. Автомобилната промишленост създава около 3% от БВП. Експорт от ЕС за около 100 млрд. евро. Най-голямата автомобилна фирма в ЕС е Volkswagen.

Разкажете за тази фирма.

<http://en.wikipedia.org/wiki/Volkswagen>

Самолети – Основните конкуренти са Airbus (EU) и Boeing (US). При големите самолети над 100 места (50% от цялата търговия) съотношението е САЩ:ЕС 65:35 общо при самолетите - 80:20.

Кораби – Силно циклично производство. Годишно производство от в ЕС около 12 млрд. евро. Основните производители са ЕС, САЩ, Япония, Южна

Б. Химически продукти

а) Дял в световното производство

Около 23% от световното производство. Най голям принос има Германия – около 6%. Делът на Франция е около 4%. Кризата се отрази силно неблагоприятно. Делът на ЕС намаля с 4 пункта през 2010 спрямо 2008 г. – от 27% на 23%.

- Lyondell-Basell (Холандия – Ротердам). Трети в света - конгломерат от европейски и американски хим. предприятия.
- Ineos – Британска фирма, конгломерат от различни химически предприятия. Годишен оборот - \$47 млрд.
- Shell – (Royal Dutch Shell) – британско-холандска фирма,

Tab. 60 Weltumsatz der chemisch-pharmazeutischen Industrie
Millionen Euro

Land	2007	2008	2009	2010	Anteil am Weltmarkt 2010 in Prozent
Welt	2 568 808	2 719 232	2 550 726	3 140 090	100,0
Europa	849 288	864 366	730 372	850 671	27,1
EU 27	738 665	747 192	629 868	721 362	23,0
Deutschland*	177 638	182 344	155 287	180 316	5,7
Frankreich	125 966	118 670	100 952	115 435	3,7
Italien	79 170	78 917	69 688	75 375	2,4
Großbritannien	83 797	79 642	61 691	65 017	2,1
Niederlande	56 007	60 152	41 264	52 158	1,7
Spanien	50 442	53 020	45 766	50 401	1,6
Irland	33 663	35 175	39 916	47 172	1,5
Belgien	39 530	42 243	32 975	39 324	1,3
Polen	15 350	15 433	12 940	17 028	0,5
USA	560 480	538 982	490 063	584 203	18,6
VR China	357 836	447 937	527 249	693 651	22,1
Japan	172 853	184 671	181 054	214 357	6,8

Сред десетте водещи химически компании в света се намират 5 от държави-членки на ЕС. Това са: **BASF** – (Германия) безспорен световен лидер. Годишен оборот 70-80 млрд. евро
Информация за тази фирма:
https://www.basf.com/documents/corp/en/investor-relations/calendar-and-publications/Factsheet/BASF_Factsheet_Q3_2014.pdf

Водещи фармацевтични компании

Място	Компания	Произход	Дял (%)
1	Pfizer	САЩ	8,4
2	Sanofi	ЕС (Франция)	5,8
3	GlaxoSmithKline	ЕС (Великобритания)	5,7
4	Johnos&Johnson	САЩ	4,0
5	Merck	САЩ	3,9
6	AstraZeneca	ЕС (Великобритания)	3,9
7	Novartis	Швейцария	3,4
8	Roche (F. Hoffmann-La Roche)	Швейцария	3,1
9	Bristol-Myers Squibb	САЩ	2,8
10	Wyeth	САЩ	2,5
11	Abott Labs	САЩ	2,5
12	Eli Lilly	САЩ	2,4
13	Amgen	САЩ	1,9
1 – 13		ОБЩО	50,3

Делът на ЕС в световния експорт на химически продукти се запазва изключително висок – над 50%. Приносът на Германия е 11%, на Франция – около 6%. Сравняването на данните за производството и за експорта говори за изключителната конкурентоспособност на европейските химически предприятия.

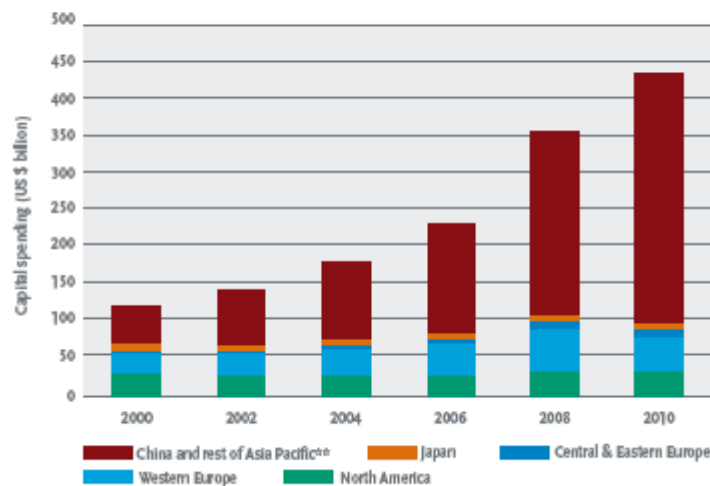
Експортът на ЕС на химически стоки е около € 150 милиарда, а импорта около 85 млрд., т.е. положителното салдо е около 65 млрд.! 40% от това салдо са на сметката на фармацевтиката.

Tab. 61 Weltexporte der chemisch-pharmazeutischen Industrie Millionen Euro					
Land	2007	2008	2009	2010	Anteil am Weltmarkt 2010 in Prozent
Welt	1 024 285	1 107 730	1 004 016	1 230 453	100,0
Europa	611 116	660 587	605 518	704 380	57,2
EU 27	543 957	579 995	534 773	618 254	50,2
Deutschland ¹	110 877	139 195	123 225	141 706	11,5
Frankreich	65 306	68 031	62 394	68 994	5,6
Italien	33 366	32 982	29 272	35 457	2,9
Großbritannien	54 662	53 529	51 380	57 412	4,7
Niederlande	57 160	57 485	48 575	58 168	4,7
Spanien	23 121	23 958	21 784	26 838	2,2
Irland	43 176	44 843	48 910	54 284	4,4
Belgien	90 056	88 770	84 922	97 333	7,9
Polen	6 715	8 183	6 832	9 117	0,7

Храни	-20
Напитки и цигари	11
Суровини (без горива)	-27
Горива	-223
Животински и растителни мазнини	-2
Химически изделия	70
Метали и полуфабрикати	22
Машини, вкл. транспортни средства	104
Други готови изделия без текстил	-7
Текстил	-41
Други изделия	5
ОБЩО	-108

China and the rest of Asia-Pacific attract the bulk of chemical investment*

(фиг. 1)

ЕС губи позиции в световното производство на химически продукти поради значително по-бързия ръст в Китай и в други страни от Югоизточна Азия (фиг. 1). Това се случва и поради износ на европейски капитал в тези страни, където разходите за производството – трудови, екологични и данъчни са по-ниски.

✓ Наблюдава се и известно изоставане на ЕС спрямо Северна Америка и Япония, главно при наукоинтензивните производства. Това се дължи на по-малките разходи за научно-развойна дейност (R&D), като дял от целите производствени разходи. След 2008 г. обаче тази разлика по отношение на Япония изчезва поради влошената инвестиционна ситуация там.

✓ Независимо от възникналите проблеми ЕС си запазва експортната специализация при химическите стоки и остава световен лидер в производството на фармацевтични продукти, нови материали, пластмаси от ново поколение.

Позиции в наукоинтензивните производства

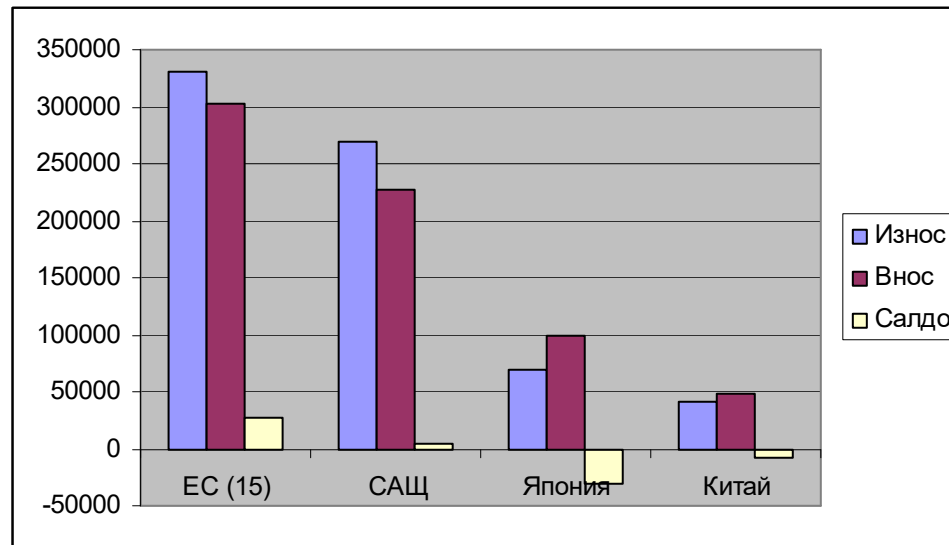
High-tech groups	Total exports of high-tech products		of which (%)				
	in Million EUR	annual average growth rate 2001-2006	EU-27	US	JP	CN	OTHERS
Aerospace	109 425	-2.5	32.8	46.7	1.2	0.7	18.6
Armament	6 236	2.4	24.3	48.4	1.1	0.5	25.8
Chemistry	32 155	5.5	21.3	17.3	4.6	14.5	42.2
Computers-Office machines	298 243	2.9	8.0	10.8	5.8	33.4	42.0
Electrical machinery	46 328	9.7	10.0	12.9	14.6	9.0	53.5
Electronics-Telecommunication	562 814	6.1	10.5	12.1	9.1	16.0	52.4
Non-electrical machinery	36 775	3.1	27.6	27.8	17.9	2.0	24.7
Pharmacy	49 802	8.2	44.3	20.7	1.9	3.8	29.2
Scientific Instruments	145 100	8.4	20.1	20.4	12.1	10.8	36.6
Total high-tech	1 286 879	4.7	15.0	16.8	8.0	16.9	43.3

Имайки предвид, че делът на ЕС в световния експорт е около 25% (зедно с вътрешносъюзната търговия), то може да се каже, че ЕС при наукоинтензивните отрасли има глобални конкурентни предимства най-вече във фармацевтиката – дял около 44% от световния експорт и до известна степен в самолетостроенето (дял 33%). Най-голямо е изоставането в сферата на компютрите и офис техниката (дял само 8%).

Общо с около 15% дял в износа на високи технологии ЕС изостава от основните си конкуренти – САЩ и Китай, чийно дял е по около 17%.

Услуги

© Димитър Хаджиниколов

При услугите салдото е постоянно положително (50 - 70 млрд. евро) може да се отбележи значителния принос на бизнес-услугите, информационните услуги, а така също на строителните услуги и услуги на държавни институции.

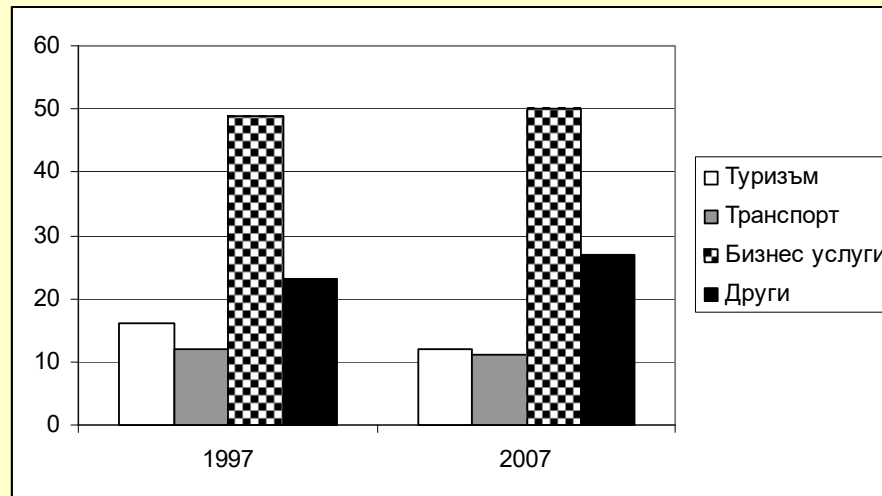
Постоянен дефицит се наблюдава при глобалната търговия на ЕС с телекомуникационни услуги, при плащането на роялти и лицензионни такси, както и при групата на развлекателните, спортните и другите персонални услуги.

Докато при търговията със стоки ЕС и особено САЩ имат отрицателно салдо, а Китай и Япония – положително, то при търговията с услуги картината е обратната.

Това се дължи главно на изоставането на азиатските страни при бизнес-услугите, свързани със застраховане, интелектуална собственост, дистрибуция, консултантска дейност, маркетинг и реклама.

В същото време при традиционните видове услуги (транспорт, туризъм) има наваксване на изоставането.

Очакванията са, че услугите ще останат един от секторите, където ЕС и САЩ ще запазят лидерските си позиции с което частично ще компенсират загубата на позиции при търговията със стоки.

- Отраслова структура

Отраслова специализация при експорта на услуги от ЕС

Намалява делът на традиционните услуги, свързани с преместването на стоки (транспортни услуги) и на хора (туризъм), за сметка на нетрадиционните услуги, обозначени в графиката като “бизнес-услуги” и частично като “други”.

От гледна точка на салдото в търговията с трети страни може да се отбележи значителния принос отново на бизнес-услугите, информационните услуги, а така също на строителните услуги и при услугите на държавни органи и институции. Постоянен дефицит се наблюдава при глобалната търговия на ЕС с телекомуникационни услуги, при плащането на роялти и лицензионни такси, както и при групата на развлекателните, спортните и другите персонални услуги.

Както се вижда и от данните на Евростат за 2012 г., продължава да нараства значението на експорта на т. нар. други професионални (бизнес) услуги. Тук попадат правните и одиторските услуги, рекламата, услугите по развитие на човешките ресурси, архитектурните и проектантските услуги и някои други професионални услуги.

